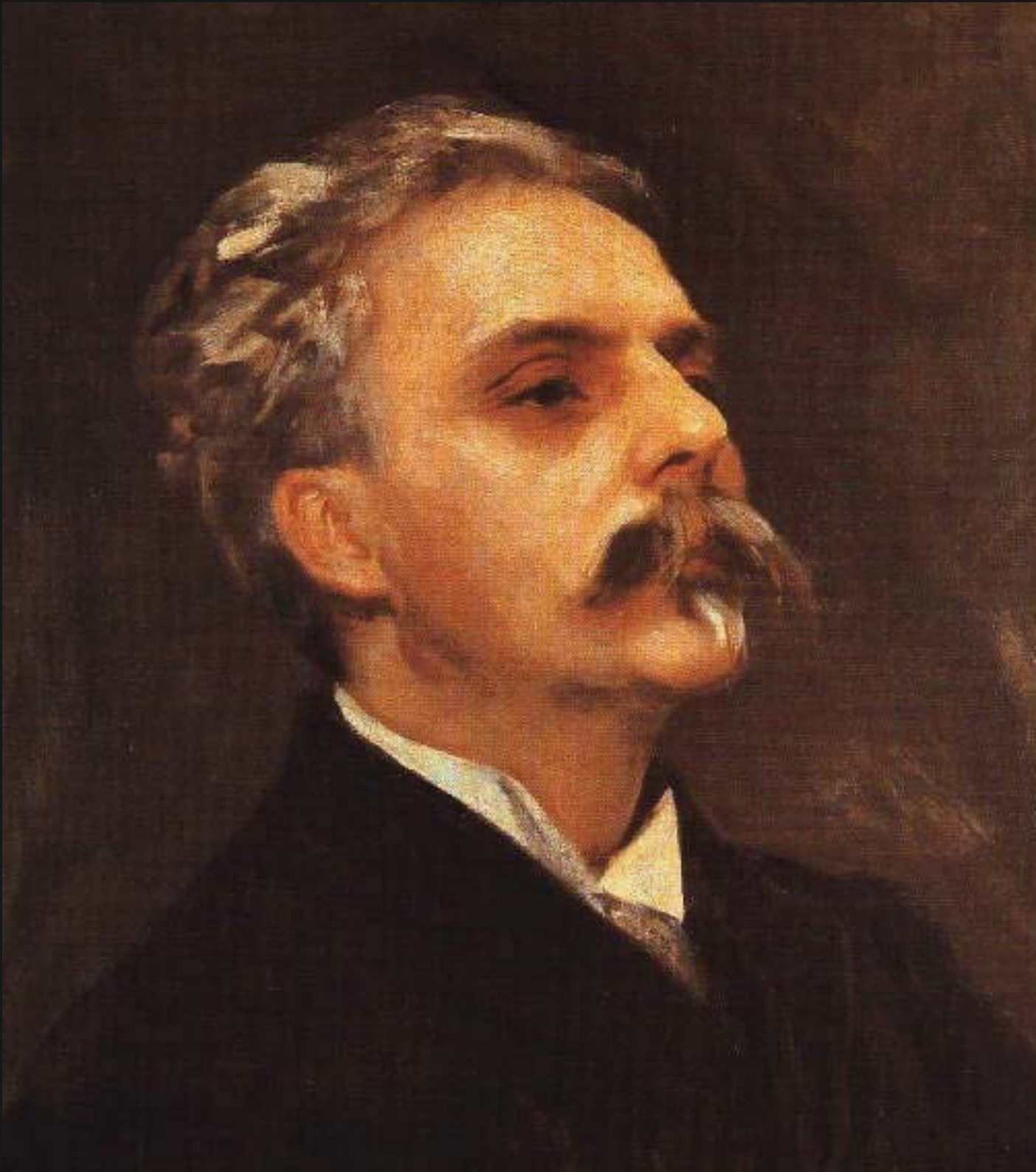

GABRIEL
FAURE

(1845. – 1924.)

durđa otržan

Danas, kad riječ „personaliziran“ uglavnom znači da se netko tetovirao, stavio ukrasne naljepnice na neki *gadget* i slično, korumpiranim internetskim rječnikom rečeno, treba se prisjetiti odakle je taj proces počeo i zašto. Tijekom razdoblja Rimskog Carstva nalazimo u zapisima cara Marka Aurelija još uvijek ideal *kalos anthropos* - dobar, lijep čovjek, što je naslijeđeno od grčkoga poimanja duševnih svojstava čovjeka koje povezuje jedan ego. No u rimskoj kulturi istodobno se razvija i novo poimanje čovjeka kao nekoga tko se, neovisno o općem sklopu vrlina ili društvenih očekivanja, rađa, raste i razvija „po sebi“. To nije toliki preokret u gledanju na stvari koliko premještanje težišta s općeg na singularno, posebno. Između ostaloga je na tom temelju nastalo glasovito rimsko pravo. Jednom postavljeno, više nikad nije izgubljeno. Čak i u 19. stoljeću Mefisto će u Goetheovu *Faustu* reći: „Postat li želiš, postani po sebi.“ Goethe je to morao reći jer se proces u germanskom biću nije događao kao u romanskim zemljama, kojima je to bila usađena baština.

Ako biste nekom Nijemcu postavili pitanje tko je najviše pridonio razvoju njemačke glazbe, on ili ona bi, vjerojatno, vrlo spremno nabrojili svoje

favorite, jer glazba je nešto impersonalno, a surađivati na izgradnji nečega impersonalnog, poput katedrale, najviše je polazilo za rukom upravo Germanima. Ali ako biste Francuze pitali tko je najviše pridonio razvoju francuske glazbe, najvjerojatnije ne bi razumjeli pitanje, jer se nešto impersonalno kao glazba, arhitektura i umjetnost ne može razvijati samo od sebe, nego je stvaraju osobe, pojedinci. Oni bi podsvjesno preformulirali pitanje u „tko je najveći francuski glazbenik“? Liturgija mise je nešto impersonalno i upravo na tom području nalazimo primjer francuske personalizacije, osim ako parolu „Država, to sam ja“ ne shvatimo u istom kontekstu. U Versaillesu, naime, u kraljevskoj kapeli, obred se događao ispod kraljevskog balkona, pa je ta praksa čak dobila i naziv - *messe basse*, misa dolje, ispod (kralja). Istovremeno je skladatelj Delalande, zadužen za glazbu uz kraljeve večere, beskrajno patio i čak pokušavao pobjeći s dvora, jer je morao pisati po narudžbi, a ne onako kako mu je njegov talent nalagao i kako je želio. Sličnu patnju proživjet će i mladi Claude Debussy, koji je od svojega učitelja Gabriela Faurea primio itekako dostatno znanje da bi osvojio Prix de Rome, ali sama činjenica da mora, da je primoran skladati na zadanu temu o mučeništvu svetoga Sebastiana, doslovno ga je razapinjala, baš kao nekoć i Delalande. I više se nikad nije okrenuo toj temi, jer je od Faurea baštinio i slobodarski duh personalizma koji je razvio do savršenstva. Kad se nešto personalizira, ne znate što se doći, izroniti iz te dubine osobnoga duševnog života. Francuski je stil da bez obzira na to na što se odnosi, bude napravljeno vješto, ne ogrješujući se o tradiciju, majstorski prepoznatljivo, novo upravo po tom osobnom pečatu.

Osobnost Gabriela Faurea možda najbolje opisuju slike Francisa Picabije, na kojima se nekoliko krokija slaže i slika jedan iznad, odnosno preko, drugoga, s tim da svaki sloj ostaje transparentan i prepoznatljiv. I on je, kao i mnogi francuski umjetnici bio persona s mnogo slojeva, ali oni su i kod Faurea bili vidljivi i prepoznatljivi. Faure je bio državno priznati i zaslužni umjetnik, cijenjeni učitelj cijenjenih skladatelja, učenik velikoga Saint-Saensa, obnovitelj Schole cantorum i čistoga crkvenog stila, ali i beskrajno elegantan kemičar komorne glazbe bez ikakve želje da zadivi te vrlo pobožan i duševno bogat čovjek u svojim sakralnim djelima. A opet snažni melodičar pop-glazbe kojega je *Pavana* proslavila do danas. I te se pojave nisu potirale, jer su skladno opstojale jedna uz drugu, kao Picabijini crteži u istoj paleti boja jedne jedine, posebne persone. Pobjeda takvoga odgoja možda je najdomljivija u usporedbi dvaju ljubavnih prizora, onoga Tristana u drugom činu opere *Tristan i Izolda* kad ranjeni Tristan urla iz petnih žila gotovo sat i pol *Ich liebe dich*, a orkestar može iskazati sav Wagnerov veliki doprinos razvoju njemačke glazbe, i onoga u Debussyjevu djelu *Pelléas i Mélisande*, u kojem orkestar zašuti, impersonalnog nestane, svega nestane, a ostane samo emocija i njezin diskretni iskaz, kad u tišini *Mélisande* tek šapne svom voljenom: „Je t'aime.“

No ima jedan nezgodni prijelaz u evoluciji pojma personalizacije, a to je odmak od prvotne mogućnosti da osoba izrazi sve svoje posebnosti, k nekoj vrsti prilagodbe svijeta sebi. Vjerojatno bi netko i tako protumačio Faureovu *Messe basse*, kao prilagodbu. Ali ako je tako, da persona

prilagođava ono vanjsko, zadano, na svoj način, to nikako nije dovoljno da bismo u tome mogli doživjeti autentičan iskaz različitosti, posebnosti i eventualnog bogatstva neke persone. I Faure i njegovi učenici pravila nisu kršili nego su ih transformirali. Najočitiiji je primjer upotrebe, obilne uostalom, najzabranjenijeg postupka u klasičnoj harmoniji, tzv. paralelnih kvarti, kvinti, seksti ili oktava. Naći će se toga i u Bachovim melodijskim linijama, a na tome je Debussy osobito plovio. Njegove su pasaže dobile snagu vodenoga tijeka zahvaljujući tom postupku.

Faure je živio tijekom velikih promjena u svijetu, ali i u glazbi, takoreći od Chopina do Schönberga. Volio je Liszta i Wagnera i na sve ostao imun, što se tiče vlastitog skladanja. Nikakvog i ničijeg utjecaja tu nema, kao uostalom ni kod Ravela ili Debussyja. Oni su se posvetili onome što je živjelo u njima, a ne vani, u tuđim odrazima. Najsnažniji iskaz te vlastitosti Faure je ostavio u svojem *Requiemu* iz 1888. godine, u kojemu je gotovo izokrenuo značenje mise za mrtve, ostavivši nepodnošljivu bol Mozartove *Lacrimose* iza sebe ili izvan sebe. Za njega je rekvijem bila tiha uspavanka koja bi trebala donijeti spokoj, opraštanje i blagoslov. Oslobođenje od svake teškoće, brige i patnje, takoreći Elizij orfičkog poimanja tzv. smrti kao oslobođenja od kaveza tjelesnosti. To što je Faure bio takav da je sve svoje preinake tradicije provodio šarmantno, uspješno i gospodski, bez buke revolucionara, svakako je znak da je bio više nego siguran u to što radi. Drugim riječima, da je umjetnošću upoznavao sebe, ostvarujući to primjenom zvukova, sloj po sloj. A za takvima se ne diže prašina. Tek uzdah udivljenja.